
bjoerna.dk [Kultursociolog Bjørn Andersen](mailto:post@bjoerna.dk) post@bjoerna.dk

Jyllands-Postens tegninger

Version 1.5 - 14.03.2006 [version 1.0: 06.02.2006]

Ytringsfrihed?

Indhold

[Forhistorie](#)

[Første fase: »Morgenavisen Jyllands-Posten«'s provokation](#)

[Et indskud om satire](#)

[Anden fase: Regeringens undladelsessynder frem til årsskiftet 2005-2006](#)

[Tredje fase: Imamernes problematiske rejse](#)

[Fjerde fase: Handelsboykotter. Overgreb mod ambassader m.v.](#)

[»Jyllands-Posten«'s reaktioner](#)

[Opsummering. Hvad bør Regeringen gøre?](#)

Forhistorie

Det meget lange perspektiv

Sagen om Muhammed-tegningerne har nu gennemløbet flere faser; sagen er blevet overordentligt kompliceret og meget voldsom i sit omfang og har kostet mange dødsfald, og den handler efterhånden om meget andet end hvad den »oprindeligt« gjorde.

Men sagen begyndte ikke den 30. september 2005, da »Morgenavisen Jyllands-Posten« offentliggjorde tegningerne; historien går - dybest set - mange hundrede år tilbage. Mens flere andre grundlæggende konflikter mellem forskellige civilisationer er bragt til ende, har modsætningerne mellem de muslimske civilisationer og de vesterlandske eksisteret i flere hundrede år og vil næppe ophøre med at eksistere foreløbigt.

Fra det osmanniske riges sammenbrud i begyndelsen af 1900-tallet og frem har relationerne mellem islamiske og vestlige stater været komplekse og særprægede. Nogle af de mest autokratiske styrede muslimske stater har samarbejdet med nogle af de mest »frihedselskende« vestlige stater til »fælles fordel«; i andre tilfælde har der i større eller længere perioder været betydelig afstand mellem muslimske og vestlige nationalinteresser.

De mest »frihedselskende« vestlige stater har set gennem fingre med at friheden blev trådt under fode i nogle af de muslimske stater, fordi en sådan glemsel var nødvendig for at tilgodese nogle af de mest grundlæggende strategiske vestlige hensyn.

De autokratiske styrede muslimske stater har til gengæld - omend ikke altid - kunnet drage fordel af en stærk vestlig interesse og tilstedeværelse; trods alt var det de stærke vestlige økonomier, der kunne tilbyde mest når olien skulle udvindes og sælges, og det gav mulighed for at de autokratiske styre kunne sikre den sociale ro ved en kombination af økonomiske og tvangsmæssige midler.

De sidste 10-20 år

Forholdet mellem muslimer og vesterlændinge har i de senere år været meget problematisk i forskellige dele af verden; formentlig har der generelt været tale om en skærpelse, og de mange problemer kan formodes at spille ind hver gang der opstår en ny konflikt.

Debatten i omverdenen og i Danmark om Muhammed-tegningerne er dybt præget af de *lokale* omstændigheder, men der er dog også fællestræk. Én ting er der enighed om blandt mange muslimer rundt om i Verden - ikke mindst blandt muslimer »på gulvet« - nemlig at man ikke vil acceptere at »man« i Danmark har tegnet Muhammed, og at man tilmed har gjort det som et led i et generelt angreb på Islam, ikke »kun« på dens fundamentalistiske og terroristiske udartninger.

Mange muslimer opfatter sig selv som fredselskende og er (muligvis) skeptiske ved terrorisme i Allah's navn, men 11. september, eksplosionerne i London og drabene på Theo van Gogh m.fl. fortolkes, når det kommer til stykket, på en noget anden måde af muslimer end af vesterlændinge. Dels fordi muslimer generelt føler at de vestlige nationer optræder dominerende og undertrykkende og nok kan fortjene en afstraffelse, dels fordi de ikke tænker så individualistisk som vi gør, men i højere grad kollektivistisk.

For mange muslimer er det heller ikke så vigtigt at der er identitet mellem dén der har generet én, og dén man vil hævne sig på. Det afgørende er om der er en *strukturel* eller »*familiemæssig*« forbindelse, om de *ansvarlige* mærker at de er blevet ramt af hævnen.

At der er tale om en vild overdrivelse af hvad der faktisk er sket - og af en forskydning af hvem der bærer det reelle ansvar for tegningerne (fra en specifik avis til den danske regering), og at denne overdrivelse tilsyneladende har fået næring og støtte af fremtrædende danske imam'er, er tydeligvis forsvundet i den muslimske diskussion.

Forholdet mellem israelerne og palæstinenserne

Forholdene mellem israelerne og palæstinenserne er utroligt kompliceret. Det er meget svært, for ikke at sige umuligt, for de involverede parter at komme til en rimelig løsning, der tager hensyn til begge sider, og det er overordentligt svært for mæglere at overtale de stridende parter til at finde en *modus vivendi*.

Når den palæstinensiske vrede over tegningerne er blevet så stærk, er det formentlig fordi de forskellige kræfter - der har vidt forskellig opfattelse af hvordan man skal forholde sig til Israel - nu har fået noget at enes om.

Afghanistan

Forholdene i Afghanistan er blevet dybt korrumpere af først en sovjetrussisk intervention, så af en gedulgt amerikansk indgriben, så af et anti-demokratisk talibansk rædselsherredømme. Nu består der ganske vist et demokrati, men det er særdeles skrøbeligt, og det kan formentlig kun opretholdes med betydelig udenlandsk militær indsats fra USA, England, Danmark m.fl.

Mange muslimer verden over er - uanset deres eventuelle kritik af Taliban - irriteret over at vesterlandske stater har interveneret militært i *deres* område.

Irak

Forholdene i Irak er blevet dybt korrumpere af et langvarigt rædselsherredømme under ledelse af Saddam Hussein (som Vesten periodevis har samarbejdet med). Også her er der nu etableret et skrøbeligt og komplekst demokrati, der formentlig kun kan opretholdes med udenlandsk militær indsats fra USA, England, Danmark m.fl.

Regeringen Fogh Rasmussen lagde - påvirket af Bush-regeringen og Blair-regeringen - op til dansk deltagelse i 2003 på et grundlag, der siden har vist sig at være fuldstændig forkert. Mens der var stor folkelig tilslutning til indsatsen i Kosovo i 1999, er befolkningen tydeligvis delt i spørgsmålet om Irak, og mange ønsker at danske militære enheder trækkes ud snarest muligt.

På den ene side er der næppe nogle danske der brød sig om Saddam Hussein og hans styre, på den anden side er der en vis skepsis over for amerikansk Mellemøsten-politik - for dens egentlige motiver - og over mulighederne for at gøre positiv nytte i et land med en så fremmed kultur, med så mange indre modsætninger og med en så omfattende guerillaagtig modstand fra lokalbefolkningens side. Sidst, men ikke mindst, er der mange der har svært ved at se sammenhængen mellem Irak-kampagnen og kampen mod terrorismen.

Måske gør vi det rette, men måske forværrer vi i det lange løb forholdet mellem muslimer og vesterlændinge, når vi rykker ind udefra som led i en amerikansk initieret kampagne?

Den europæiske skepsis er imidlertid for intet at regne mod at mange muslimer er irriteret over at vesterlandske stater har intervenseret militært i deres område.

Iran

Shah Reza Pahlevi i Iran var på mange måder accepteret og støttet fra vestlig side - og en god bekendt af det danske kongehus - men i de sidste mange år blev det tydeligere og tydeligere at det iranske kejserdømme var et groft undertrykkende styre, som ikke kunne opretholdes. Da shahstyret faldt sammen og blev erstattet af shia-muslimen [Ayatollah Khomeini](#)'s fundamentalistiske præstestyre i 1979, så det - udefra - ud til at iranerne kom fra asken og i ilden.

Det er periodevis lykkedes at etablere et vist samarbejde mellem vestlige og iranske interesser, men relationerne har været særdeles skrøbelige og problematiske, og den amerikanske politik har været særdeles tvetydig (jf. fx. [Irangate](#)-skandalen fra 1985-1987). I dag er der en alvorlig konflikt under opsejling, fordi Iran insisterer på at gennemføre et problematisk a-kraft-projekt, som store dele af Verdenssamfundet ikke kan acceptere.

Terroristerne

De senere år har været dybt præget af muslimske terroristers angreb på civile i Israel, i USA, i England - og på mord eller trusler om sådanne på højtprofilerede personer som Salman Rushdie, Theo Van Gogh, Ayaan Hirsi Ali og flere andre.

Det er næppe sandsynligt at der er en fælles planlægning af de forskellige terrorhandlinger, men der er visse fællestræk, og der er formentlig også sporadisk kontakt mellem forskellige muslimske grupper. Men fælles planlægning eller ej, er der parallelle mål og strategi; man vil sprede frygt og rædsel i Vesten, og man vil fremprovokere et opgør mellem islamiske lande og Vesten.

Protesterne mod tegningerne har fundet en folkelig klangbund som fundamentalistiske og vestkritiske kredse har kunnet udnytte.

Flygtninge- og udlændingepolitikken i Danmark

Der har i Danmark (og i andre lande) gennem flere år været ført en heftig diskussion af flygtninge- og udlændingepolitikken. Der er flere og flere der har talt for stramninger både i de traditionelt borgerlige partier (med undtagelse af de Radikale), i Socialdemokratiet og i Dansk Folkeparti, og der er også gennemført forskellige lovændringer, der har resulteret i begrænsninger af indvandringen.

Parallelt hermed har det vist sig at relativt mange unge muslimske danskere har haft svært ved at komme ind på og vinde fodfæste på det danske arbejdsmarked, ligesom det gennemsnitlige uddannelsesniveau er betragteligt lavere blandt unge muslimer end blandt andre unge danskere.

Som følge af en kombineret »frastrødnings- og tiltrækningsbevægelse« samler mange muslimer sig i ghettoer og opbygger etniske parallelsamfund, hvor der på mange punkter

gælder andre normer end i resten af Danmark.

»Indre kultur« i konflikt med danske værdier

Der er mange udenlandske familier der har en »indre kultur«, der ligger klart uden for de rammer som gælder for et liv i Danmark. Eksempelvis er der mange eksempler på at unge mænds og kvinders individuelle rettigheder er blevet krænket, idet de er blevet tvunget til familiebestemte ægteskaber, og disse eksempler er en torn i øjet på mange danske.

Når danske myndigheder har strammet reglerne, og når mange danskere optræder stærkt negativt over for muslimer og nødt vil give dem plads på arbejdsmarkedet, er det ikke svært at forstå at offentliggørelsen af tegningerne var en nærmest kærkommen provokation.

Samuel P. Huntington's clash of civilizations

Den amerikanske politolog Samuel P. Huntington beskrev for flere år siden den verdenspolitiske situation som en konfrontation mellem nogle af de store kulturer, og han lagde op til at man accepterede dette som et eksistensvilkår og til at man lagde sin politik til rette herefter. Han beskrev den muslimske civilisation som kompleks, sprængfarlig og aggressiv.

Huntington kan siges at have fået ret i en vis henseende, nemlig i at der har udkrystalliseret sig en begrænset terroristisk bevægelse mod Vesten, i at der kan konstateres at være en vis folkelig klangbund for at træde hårdt op mod Vesten. Men om disse modsætninger vil udvikle sig afhænger bl.a. af dén politik som gennemføres i de kommende år fra Vestlig side.

Uanset »Jyllands-Posten«'s motiver og særprægede, nærmest fundamentalistiske, fremfærd kan man med fordel opfatte de aktuelle problemer som en påmindelse om at vi skal tænke os godt om.

Mener vi at vi har noget fornuftigt at byde på, skal vi se »tingene« fra flere og andre sider end vi er vant til.

Huntington's synspunkter er gennem flere år blevet diskuteret i mange medier, og der kan findes mange bidrag på internettet og i bøger og tidsskrifter. Se evt. min kommentar i [»Albanske Studier«](#), 2002, bd. I, s. 59-79. Jf. evt. også min skepsis over Kai Sørlander's påstand om den vestlige etiks (dvs. menneskerettighedernes) universelle mulighed, smstds., s. 90-95.

Huntington's synspunkter er blevet diskuteret på to konferencer i Tirana i Albanien i 2003 og 2004, se evt.: <http://bjoerna.dk/tolerance/> og [»To skridt frem? Albanien i en brydningstid«](#), s. 82-87. Flertallet af albanerne er muslimer, men der er også en del romerske-katolske

Første fase: »Morgenavisen Jyllands-Posten«'s provokation

Første fase bestod i at »Morgenavisen Jyllands-Posten« trykte 12 meget forskellige satiriske tegninger *angiveligt* for at udfordre dén selvcensur, der var ved at udvikle sig i Danmark, når det drejede sig om Islam.

Kommentar: Dén pointe avisen havde, kunne den sagtens have fremført uden brug af de omdiskuterede tegninger. Avisen valgte imidlertid at indsamle og offentliggøre tegningerne for at understrege sit budskab og for at provokere læserne. Man har senere sagt at man ville udforske ytringsfrihedens begrænsninger, men at man ikke ville provokere muslimer. Det første forekommer at være troværdigt, det sidste at være tankeløst - eller snarere direkte utroværdigt; Flemming Rose skrev nemlig således i forbindelse med offentliggørelsen:

Det moderne, sekulære samfund afvises af nogle muslimer. De gør krav på en særstilling, når de insisterer på særlig hensyntagen til egne religiøse følelser. Det er uforeneligt med et verdsligt demokrati og ytringsfrihed, hvor man må være rede til at finde sig i hån, spot og latterliggørelse. [...] Vi] er på vej ind på en glidebane, hvor ingen kan forudsige, hvad selvcensuren vil ende med. [...] Derfor har Morgenavisen Jyllands-Posten opfordret medlemmer af danske bladtegnernes forening til at tegne Muhammed, som de ser ham.

Her står, også når man tager det oversprungne med, sort på hvidt at **man ønskede at provokere både danskere, der pålægger sig selvcensur, og muslimer, der ønsker en særstilling**, og at man ville gøre det ved at tegne ikke hvad som helst, men *profeten Muhammed*. Man kunne have skrevet og tegnet alt muligt, der havde med selvcensur at gøre, men man valgte for effektens skyld at *spille manden* i stedet for at *spille bolden*. Efter min mening var det en provokation og det var direkte formuleret som en sådan, men provokationen var både overflødig og fejlrettet.

Man kunne - som Uffe Ellemann-Jensen skrev omkring 1.11.2005 - have kritiseret mange væsentlige ting i flere af de traditionelle muslimske samfund, kvindeundertrykkelsen for blot at nævne én af de mest åbenbare. Der er meget, der kan diskuteres og kritiseres i de muslimske lande, men hvis det skal have nogen positiv effekt, må det gøres i en fremadrettet hensigt og med omtanke. Det er svært at se idéen i at man indleder dialogen med at håne dem, man vil i dialog med. Muligvis vil avisen heller ikke i dialog med de muslimske samfund »som sådan«, men vil provokere for at »dele vandene«? I så fald er det en teknik der ikke er det samme som, men ikke desto mindre i familie med Osama bin Laden's fremgangsmåde.

Avisen havde ganske øjensynlig ikke fantasi til at forestille sig sagens videre udvikling, hverken i Danmark eller i udlandet, og den havde ikke forstået - hvad den ellers selv har skrevet om *mange* gange - at Danmark ikke længere er en isoleret ø, men en del af et globalt samfund, og at der derfor gælder andre spilleregler end tidligere. F.eks. at der er *nogle* der ikke er interesseret i at følge vesterlandske spilleregler, men er direkte interesseret i at rejse en stemning mod vesterlandsk kultur og dominans.

Det hjælper hverken os selv eller dialog-orienterede kræfter i de muslimske

lande at modsætningerne skærpes, men svækker og besværliggør tværtimod mulighederne for gennem handelsmæssigt, kulturelt og politisk samvirke at styrke dialog og gensidig forståelse, og det svækker - må man formode - mulighederne for at de moderate kræfter i de muslimske lande vinder fodfæste.

Forhåbentlig dæmpes de mest ophidsede gemytter snart, men hvad der er sket synes - i det mindste i nogen grad - at bekræfte hvad Samuel P. Huntington har profeteret om *the clash of civilizations*, og hvis det skete er til gavn for nogen, så er det ikke dem der søger at skabe dialog, men dem der ønsker ufred og konfrontation.

Undertiden er det vejen frem at provokere andre. Men det sker temmelig tit at en provokation fører til skærpelse af modsætningerne, og således tydeligvis i dette tilfælde.

Det er dybt ironisk at dét som »Morgenavisen Jyllands-Posten« angiveligt stræbte efter - at udfordre selvcensuren - nu i en temmelig lang periode vil få det stik modsatte resultat. I stedet for at overdreven selvcensur svækkes, vil den blive skærpet, og ytringsfriheden vil tilsvarende blive svækket. Desuden må man formode at det vil blive sværere (men endnu mere nødvendigt), at udvikle dialogen mellem så forskellige kulturer som de vesterlandske og de muslimske.

Avisen indhentede - før offentliggørelsen - **udsagn fra personer med indsigt**; nogle af disse advarede mod en offentliggørelse, fordi det i vide kredse af Islam anses for at være helligbrøde at afbilde Muhammed. Avisen overhørte de kritiske bemærkninger, offentliggjorde tegningerne og havde efterfølgende overordentlig svært ved at forstå at der skulle være noget at undskylde, f.eks. brugte kulturredaktør Flemming Rose i TV udtrykket: **Hvis vi har generet muslimer, var det ikke vores hensigt.** Jo, må man sige, det var akkurat dét der var hensigten. Flemming Rose må mistænkes for at have glemt eller fortrængt sin egen begrundelse.

Tilføjelse: Dagbladet »Politiken«, der har skrevet om »Jyllands-Posten«'s indhentning af udsagn, har trukket en vigtig information tilbage, da den har vist sig at være forkert. Så vidt det nu fremgår, har »Jyllands-Posten« først modtaget advarsler efter offentliggørelsen af tegningerne.

Uanset dette og dén kritik som allerede tidligt er blevet rejst mod avisen (således af Uffe Ellemann-Jensen i kommentarer i slutningen af oktober og begyndelsen af november 2005), har avisen naturligvis ikke ansvar for alt hvad der er gjort eller ikke gjort siden da, og **under alle omstændigheder skal avisens ytringsfrihed respekteres, så længe som den holder sig inden for de rammer, der er sat af Grundloven. Avisen har f.eks. ikke det mindste ansvar for regeringens handlinger og eventuelle undladelsessynder**, og den har ikke noget ansvar for at der er danske muslimer der - som det foreligger - har misinformeret og manipuleret med mellemøstlige samtalepartnere. **Men den kunne have handlet væsentligt mere konstruktivt** i tiden fra september sidste år og frem.

Lige som avisen hævder at nogle muslimer må finde sig i at blive provokeret, **således må avisen finde sig i at dén bliver kritiseret for at have udvist en**

skandaløst dårlig dømmekraft, for sådan er spillets regler her i landet og i et moderne sækulariseret samfund; ganske særligt når man selv har givet anledning til hele den aktuelle affære.

Et indskud om satire

Provokationer kan være nødvendige, det er klart, især hvis man ikke har bedre metoder at bringe i anvendelse, eller fordi man har gode grunde til at formode at det af tidsmæssige eller andre grunde er mere hensigtsmæssigt at brænde en provokatorisk »bombe« af end at bruge mindre »vidtgående« midler.

Satire kan være udmærket. Satire kan bringe os et skridt længere frem. Tag Holberg. Tag Scherfig. Satire er en gammel dansk tradition. Men eftersom vi har brugt satire i mange år, er vi også forberedt på den, både når vi betragter den - og når den er rettet mod os selv. Vi er endda nogenlunde forberedt, selv når satiren er hård (og evt. helt »vild«).

Der var meget af Scherfigs satire der var helt udmærket, selv om han var en forbenet DKP'er og en »kommunistisk« fundamentalist. Scherfig var én der åbnede mange danskes øjne for problemerne ved Munch's og andres samarbejdspolitik før og under Besættelsen og ved den efterfølgende »hvidvaskning«.

Men bruger man selv satire, må man tænke sig godt om, fordi det er en del af spøgen at overdrive og forvride for at få »tingene« frem og pointeret, og derfor er satiren ofte også mere misvisende end godt er. Hvis man har andre midler, der er mere egnede, bør man overveje at bruge dem i stedet. Nogle gange er satiren en genvej, nogle gange en omvej - det afhænger af de konkrete omstændigheder.

Scherfig var én af dem der demonstrerede - igen i satirens form - hvordan datidens latinskolelærere kunne ødelægge mennesker. *Han havde uret. Sådan var det ikke*, er der flere af hans skolekammerater der sagde. Jo, han *havde* ret, muligvis ikke på en meget direkte og konkret måde, men på en mere generel måde, og det var vel også dér *han* ville hen? Scherfig gik næppe efter (kun) at reformere Metropolitanskolen, men efter at påvirke al gammeldags gymnasieundervisning. Der var mange gode og rare lærere på Scherfigs tid, men der var også nogle - alt for mange - der var menneskefjendske og magtsyge kvajpander.

Dét der skulle gøres måtte i den sidste ende være at reformere pædagogikken. Præcis hvilken rolle Scherfig har spillet i dén udvikling, ved jeg ikke, men jeg tror han - netop med satiren - har givet et solidt bidrag til de mange forbedringer der, alt taget i betragtning, er sket siden dengang, og at han har bidraget til at fremskynde processen.

Satire kan - i sagens natur - være ubehagelig for dem, den retter sig imod. Men satire der ikke har noget fornuftigt eller afklaret formål, eller som måske rammer nogle andre end man ønsker, skal man være ekstra forsigtig med, for sandsynligheden for at den har positiv værdi er begrænset sammenlignet med målrettet satire, for slet ikke at tale om hvad der kan komme ud af at handle mere direkte politisk.

Anden fase: Regeringens undladelsessynder frem til årsskiftet 2005-2006

I **anden fase** var der en række **udenlandske ambassadører i Danmark**, der henvendte sig til regeringen, fordi de var provokerede af tegningerne. De bad om en drøftelse og i sidste ende om en undskyldning eller afstandtagen og endelig om en slags *præcisering* over for den danske presse. Dette afslog regeringen fordi den ikke ville anfægte avisens ret til at ytre sig inden for Grundlovens rammer, og fordi den ikke fandt noget grundlag for at udstikke retningslinier for pressen. Statsministeren understregede imidlertid i sin nytårstale nødvendigheden af religiøs tolerance, og anbefalede alle at udvise klogskab og tilbageholdenhed.

Kommentar: Regeringens grundlæggende holdning er der bred enighed om i Danmark og blandt ansvarlige politikere. Men det havde givetvis været klogt, hvis man havde taget dét møde, som ambassadørerne bad om, og hvis man dér var gået så langt som det var muligt for at få en dialog i stand og for, om muligt, at opnå en forståelse af regeringens standpunkt. Når man afslog mødet, var det - sådan måtte det vurderes allerede dengang - en åbenbar fejlkalkulation.

Tredje fase: Imamernes problematiske rejse

I **tredje fase** var der **fremtrædende danske muslimer, der rejste til Mellemøsten**, for at få støtte til en kritik af den danske regering. *Nogle* af disse muslimer har - så vidt det kan konstateres - misinformeret dem de har talt med.

Kommentar: Måske var gruppen rejst til Mellemøsten under alle omstændigheder, men den ville ikke have haft de samme muligheder for at udnytte situationen, hvis regeringen havde taget mødet med ambassadørerne på et tidligt tidspunkt.

Ligesom »*Morgenavisen Jyllands-Posten*« har ytringsfrihed inden for Grundlovens rammer, har fremtrædende danske muslimer ret til at rejse til Mellemøsten for at skaffe sig støtte.

Men i dét omfang der er givet falsk besked om, hvad den danske regering mener eller om hvad »*Morgenavisen Jyllands-Posten*« har gjort, er det at føre falsk vidnesbyrd og må betragtes som en illoyal handling.

At en avis har handlet forkert er én ting, men det kan ikke begrunde at andre også udviser dårlig dømmekraft. Hensigten helliger *ikke* midlet, selv om en kristen stridsmand, jesuitten [Ignatius Loyola](#), engang sagde det modsatte.

Fjerde fase: Handelsboykotter. Overgreb mod ambassader m.v.

I **fjerde fase** er der iværksat **handelsboykotter** mod danske virksomheder, og der er sket voldsomme **overgreb på danske ambassader** m.v. Dansk Industri har - omend indirekte - kritiseret »*Morgenavisen Jyllands-Posten*« for at have trykt de omstridte tegninger og opfordret til at man forklarede sig og (i virkeligheden) til at formulere sig fremadrettet.

Den danske regering har forsøgt at overbevise udenlandske ambassadører i Danmark og stats- og regeringsledere i udlandet om at den danske regering *ikke* står bag offentliggørelsen af tegningerne, at regeringen - ifølge Grundloven - ikke har nogen hjemmel til at skride ind, at evt. krænkelse er en sag for domstolene, og at det er dansk politik at værne om religionsfriheden og at animere til religiøs tolerance. Det er der tilsyneladende nogle ambassadører, der finder tilfredsstillende, andre ikke.

Regeringen har officielt protesteret mod overgrebene på de danske repræsentationer, har modtaget støtte fra FN's generalsekretær og en række lande - og har gjort mange forsøg på at komme i dialog med regeringerne i de berørte lande. I flere lande er protester og demonstrationer fortsat, og det førte bl.a. til at den danske ambassade i Pakistan er blevet lukket 17.2.2006.

»*Jyllands-Posten*«'s undskyldning og andre reaktioner

»*Morgenavisen Jyllands-Posten*« har undskyldt at den har krænkede muslimers religiøse følelser og udtalt at dette aldrig havde været hensigten.

Der er kommet en del tilkendegivelser fra offentligheden om at man bør styrke dialogen mellem muslimer og europæerne, og Herbert Pundik, tidligere chefredaktør for »*Politiken*«, har opfordret til at danske virksomheder m.fl. indsamler penge til at der bygges en moské i Københavnsområdet. »*Morgenavisen Jyllands-Posten*« har på lederplads kritiseret Pundik's initiativ og fundet det malplaceret.

Kommentar: Lige nu er der vigtigere ting at forholde sig til end »*Morgenavisen Jyllands-Posten*« kommentar til Pundik's initiativ, men kommentaren illustrerer at avisen har svært ved at forstå situationen, og at den har en meget begrænset lyst og evne til at koncentrere sig om at give positive bidrag til en løsning af de problemer, den selv har givet anledning til.

Avisen kunne, hvis den absolut syntes at Pundik skulle kritiseres - af dén - samtidig have suppleret med forslag til hvordan man kunne komme videre på en positiv måde?

16.2.2006, langt henne i forløbet, bringer avisen en leder under overskriften *Æreløst*. Man kritiserer at *mange danske forfattere opfører sig ynkeligt*, for kun 22 ud af 80 skønlitterære forfattere har villet skrive under på en resolution til støtte for ytringsfriheden.

»*Har de ikke-underskrivende forfattere endnu ikke fattet, at vi er vidner til et globalt forsøg på at begrænse ytringsfriheden? Stærke kræfter vil ved lov have gennemført, at vi ikke blot*

skal tolerere, men også respektere religiøse følelser i en grad, så vi ikke længere må kritisere bestemte religioner.« Lederen slutter med følgende karakteristik af forfatterne: »Det er ynkeligt. Det er æreløst. Det er foragtligt.«

Kommentar: Der er ikke meget der tyder på at man i avisens ledelse stræber efter dialog.

Avisen anlægger en skinger og uforsonlig tone. Akkurat som man oprindeligt ønskede at provokere danskere, der pålægger sig selvcensur, og muslimer, der ønsker en særstilling, således karakteriserer man nu forfattere, der mener noget andet end avisen, som ynkelige og æreløse.

Er det en rimelig måde at diskutere på?

For min skyld kan avisen skrive hvad den vil, så længe gældende ret bliver respekteret. Men dén tvivl jeg fik i september sidste år om den redaktionelle dømmekraft og seriøsitet er blevet stærkt bestyrket.

Opsummering. Hvad bør Regeringen gøre?

De komplekse og vanskelige omstændigheder må tale for at man går ind i diskussionen - om forholdet mellem de muslimske kulturer og de vesterlandske - på en meget eftertænksom, afbalanceret og dialogorienteret måde.

Forhåbentlig er dialog-processen ikke - for alvor - bragt i fare, men begivenhederne der har fulgt på »*Morgenavisen Jyllands-Posten*«'s medieprovokation 30. september 2005, viser med stor og beklagelig tydelighed at der er *dybe* forståelsesmæssige problemer mellem visse dele af muslimsk kultur og visse dele af den vesterlandske, og at offentliggørelsen derfor ikke er dét der har skabt problemerne, men dét der har givet anledning til at de er blevet formuleret så tydeligt nu, og som derfor har givet os en problematisk, *muligvis* nyttig, påmindelse om at vilkårene for en dialog i dag er meget vanskelige.

Der er nogle i debatten, bl.a. Per Nyholm i »*Jyllands-Posten*«, der har mindet om forholdet mellem Danmark og Tyskland i 1930'erne og frem til Befrielsen i 1945. Nyholm kritiserer den danske samarbejds- og eftergivenhedspolitik og opfordrer til at vi nu siger tydeligt nej til alt, der kan føre til at vi begrænser vores demokratiske værdier, primært ytringsfriheden.

Nyholm har i tidens løb sagt mange kloge ting når det drejede sig om forhold på Balkan og i Palæstina. Han har også en meget vigtig pointe, når det drejer sig om tiden fra 1930'erne og frem, for uanset om man måtte mene at samarbejds- og eftergivenhedspolitikken var rigtig eller forkert, så indebar den - blandt andet - at ytringsfriheden fik meget trange vilkår og til sidst nærmest forsvandt fra det offentlige rum.

Men er vi i en situation der ligner?

Efter min mening på langt nær. Hvordan det vil gå i det meget lange løb, véd jeg ikke, men sådan som verdenssituationen tegner sig i dag, er vi i Danmark nok i en vis risiko for terrorangreb og for handelshindringer, ligesom danske der arbejder i udlandet som u-landsarbejdere, eksperter, læger og sygeplejersker må bære en vis personlig risiko, men vi

er, som nation, allierede med Verdens eneste supermagt; vi står ikke i risiko for militært angreb eller for undertrykkelse af kræfter udefra. Derfor er der ingen rimelig grund til at spille *det tyske kort*.

»*Morgenavisen Jyllands-Posten*« har fra begyndelsen fastholdt at spørgsmålet var om ytringsfriheden, og at der var talrige eksempler på at danskere - skribenter, tegnere og måske også politikere - lå under for en misforstået og destruktiv selvcensur.

Adskillige har bestridt at sagen stod *sådan*. Der er flere der i stedet har sagt at spørgsmålet var om man havde en *håneret* og som har henvist til avisens egen begrundelse for at trykke tegningerne, en begrundelse der tilmed stod på avisens forside den 30. september sammen med én af de stærkeste af tegningerne:

Der er flere **konklusioner** der må drages som følge af begivenhederne fra september sidste år og frem:

- »*Jyllands-Posten*« har en pointe, når den konstaterer at der har udviklet sig en omfattende selvcensur, når det drejer sig om kritik af problematisk muslimsk adfærd. Der er - givetvis - en del tilfælde af overdreven selvcensur.
- Avisen kunne imidlertid have belyst emnet fyldestgørende ved flere interviews, reportager og kommentarer end den allerede *havde* bragt. Den kunne - hvis det var nødvendigt - have bragt vidneudsagn i anonym form osv. Den kunne have lagt op til en bred diskussion med deltagelse af analytikere, kulturskribenter, politikere og mange flere. Mange medier og forfattere har belyst kritisable forhold i muslimske samfund på dén måde. Det var derfor slet ikke nødvendigt at bringe tegningerne for at få rejst eller ført diskussionen, og dén diskussion vi skal føre i Danmark bør derfor *ikke* handle om ytringsfriheden som sådan. Det er alt for vidtgående, selv om mordet på Theo van Gogh og dødstruslerne mod flere andre er et *meget* alvorligt memento.
- Tegningerne er forskellige, men flere af dem fremstiller - bevidst - et vrangbillede af Islam og af Muhammed. Dette billede svarer givetvis til hvordan *nogle* ser på Islam og Muhammed, men det er én ting, som ikke er så vigtig lige nu. En anden er at

»vrangbilledet« kan siges at karakterisere særligt militante og fundamentalistiske dele af Islam. Men uanset dette, så rammer »billedet« mestendels ved siden af, fordi det i sammenhængen næsten *må* opfattes på en anden måde end det er tænkt, nemlig som et generelt og unuanceret angreb på Islam og Muhammed. Man skal være overordentlig fortrolig med den danske mediekontekst for at forstå nuancerne, herunder dén selvironi der udtrykkes i *nogle* af tegningerne, og for at forstå at der *ikke* er tale om et generelt angreb på Islam eller på muslimer, men på udartninger af Islam og muslimsk adfærd.

- Redaktionsledelsen på »*Morgenavisen Jyllands-Posten*« har svært ved at opføre sig værdigt og afbalanceret, og det gør ikke diskussionen nemmere. Når redaktionsledelsen så sent som den 16.2.2006 kalder danske forfattere - der ikke deler avisens opfattelse - æreløse og foragtelige, så er det af samme surdej som påstanden fra 30.9.2005 om, at man skal være parat til at finde sig i hån, spot og latterliggørelse. Dette fremmer ikke diskussionen eller dialogen, men hæmmer den.
- Den danske regering handlede åbenlyst forkert, da den ikke tog dén drøftelse med de »muslimske ambassadører«, som de opfordrede til. Det er ikke sikkert at drøftelsen havde »flyttet noget« afgørende, men det var en dum blottelse at give. Regeringen kunne sagtens have sagt at den ikke havde beføjelser på området, at den anmodede om respekt for at dansk lov gjaldt i Danmark, at der er fuldstændig religionsfrihed i Danmark, men at den dog fandt avisens fremfærd stærkt kritisabel (hvis det var dét den mente bag lukkede døre), og at evt. overtrædelse af dansk lovgivning alene var et anliggende for danske domstole. Derimod bør regeringen roses for - efterfølgende - at have udvist stor opfindsomhed med hensyn til at begrænse problemerne.

Hvad kan den gøre nu? Måske sige noget i retning af flg.:

1) Vi mener det var en tåbelighed, at JP offentliggjorde de omstridte tegninger af profeten Muhammed. Vi er opmærksomme på at mange muslimer mener at en sådan offentliggørelse er udtryk for afstumpethed og religiøs chikane. Vi gør opmærksom på, at JP er én af mange danske aviser. Den er en selvstændig erhvervsmæssig virksomhed, og den har intet med den danske stat at gøre. Hvad den siger, siger den på sit eget ansvar alene, hverken på regeringens, eller på befolkningens.

2) Vi har konstateret at avisen har undskyldt at den har krænket muslimske troende ved at bringe de nævnte tegninger. Vi har også konstateret at offentliggørelsen har udløst en omfattende debat i danske aviser og medier. Offentliggørelsen har givet anledning til en voldsom diskussion i den danske offentlighed, og dén diskussion er langt fra slut endnu. Det er indlysende at der nu er brug for eftertanke.

3) Om der med offentliggørelsen er tale om overtrædelse af dansk lovgivning, kan og må den danske regering ikke forholde sig til. Det er forbudt. Alle i Danmark er forpligtet på Grundloven, regeringen, folketinget og hele befolkningen, og det er ifølge Grundloven kun vores domstole, der må dømme i sager om overtrædelse af lovgivningen. Det er alene domstolene, der må afgøre, om loven er overtrådt eller ej, hverken regeringen eller Dronningen. Domstolene skal desuden handle helt uafhængigt af regeringen, og dommerne kan ikke afsættes af regeringen. Hvis regeringen griber ind over for de danske domstole, er det strafbart.

4) Danmark er - som mange andre stater i verden - en sekulær stat med en sekulær lovgivning. Det er ikke en stat, der bygger på religiøse principper.

5) Vi vil på den givne anledning fremhæve, at der i Danmark - i overensstemmelse med Grundloven - gælder religionsfrihed. Desuden gælder at man skal respektere religiøse opfattelser, hvad enten man selv går ind for dem eller ej, og at det er forbudt at udøve religiøs diskrimination.

6) Lige som landets borgere uden hindring kan udøve deres religion som medlemmer af den danske folkekirke, således kan muslimer uden hindring udøve deres tro. Ingen anses - i overensstemmelse hermed - for at være berettiget til pålægge religiøse krav på andre. Medlemmer af folkekirken må ikke pålægge muslimer at efterleve kristne religiøse krav; det er

strafbart. Muslimer må ikke pålægge medlemmer af folkekirken at efterleve muslimske religiøse krav; det er også strafbart.

7) Endvidere er det den danske stats opgave at hindre at der sker voldelige overgreb på landets borgere og gæster, hvad enten de er født i Danmark eller i udlandet. Men sker der overgreb, skal dén der begår det bringes for en domstol og dømmes efter dansk ret. Også dette er en følge af Grundloven.

8) Det gælder endelig med Grundloven at der ikke må udøves censur mod presse og journalister, og at eventuelle krænkelser og lovovertrædelser, presse og journalister måtte have begået, skal indbringes for pressenævnet eller domstolene og for dem alene.

9) Vi er - ikke desto mindre - oprigtigt kede af hvad der er sket, fordi det besværliggør dialogen mellem mennesker med forskellig kulturel baggrund, og vi opfordrer alle parter til at vende tilbage til en åben og fremadrettet dialog, hvor der udvises gensidig respekt og imødekommenhed. I Danmark kan man ikke undskylde på andres vegne. Den eneste der kan undskylde offentliggørelsen af tegningerne i Jyllands-Posten, er avisen selv, og den har undskyldt at den har krænket troende muslimer.

10) Vi anser det for uacceptabelt, at der forskellige steder i andre lande, hvor der er mange muslimer, er sket afbrænding af danske ambassader, at danske borgere er blevet chikaneret, og at dansk ejendom har lidt overlast. Dem man har angrebet har intet ansvar for tegningerne i avisen og har ingen relationer til avisen. Vi forventer at myndighederne i de pågældende lande bringer de skyldige for retten i overensstemmelse med de pågældende landes lovgivning.

Bjørn Andersen

BA's Holberg-sider

Ludvig Holberg: [ABRACADABRA: DIGITAL HOLBERG](#): de Holberg-sider der er listet på *Open Directory Project*, men opdelt i emnegrupper | [Holberg tekster](#) på nettet | [Holberg's breve](#) | Billeskov Jansen's udgave af: [Værker i tolv bind](#) (indholdsfortegnelsen) | [Litteraturliste](#) | **Kanon Holberg:** [Hvorfor ham?](#)

Teater: [Holberg-teater i Kalundborg](#) | [Holberg i Korsør](#) | [Krabasken i Kalundborg](#) | [Niels Klim i Kalundborg](#)

Heltehistorier: [Digitale Heltehistorier](#) | [Dobbelthistorien om Ziska og Skanderbeg](#) | [Holberg om Muhammed](#) | [Manuskriptet til Heltehistorier](#) | In English: [Holberg on Scanderbeg](#).

Filosofi: [Et åbent sind. En bog om Holberg's tænkning](#) | [Holberg som filosof](#) | Teodicé-problemet: [Den Gode Gud og Alverdens Ondskab](#)

Naturretten. Retsforhold: [Digital Naturret](#) | [Holberg og Bierne](#) | [Holberg, Naturretten og juristerne](#) (Ditlev Tamm i Kalundborg) | [Hugo Grotius](#) | [Deres velfortjente straf](#) (udstilling i Kalundborg) | [Samfundets natside på Holberg's tid](#) (om Tyge Krogh: »*Det store natmandskomplot*«) | [Mester Gert Westphaler](#) (og lidt om duellen i Ermelunden)

Personer: [Holberg's konger](#) (Frederik IV, Christian VI og Frederik V) | Holberg's ven, medaljøren [Mikkel Røg](#) | Holberg's uven, juristen og historikeren [Andreas Hojer](#) | [Holberg hos Marie Grubbe](#) i Borrehuset ved Grønsund: Holberg's epistel 89; uddrag fra H.C. Andersen's »*Hønse-Grethes Familie*« og fra J.P. Jacobsen's »*Fru Marie Grubbe*« | [Africanus og Gynther fra Havrebjerg](#)

Steder: [Sorø](#) | [Tersløsegård](#): Holberg's gods ved Sorø | **Billeder:** Maleren [Wilhelm Marstrand](#): [Udstilling](#)

Sprog: [Sprog og typografi](#) hos Holberg | **Udgivere og forskere:** [Carl S. Petersen](#) - [F.J. Billeskov Jansen](#) - [Thomas Bredsdorff](#) (Holberg-medaljen 2005)

Digitalisering: [Ind i Holbergs fjerde århundrede. Kommentar](#) (om digitalisering af Holberg) | [Digitale Heltehistorier](#)

Du kan åbne linkene så de fremkommer i **denne ramme** - eller så de fremkommer i et **nyt vindue**; brug *højreklik* til at vælge.

Denne rammes adresse: <http://bjoerna.dk/Holberg/links.htm> | Udgiver: [Kultursociolog Bjørn Andersen](#)